

Roll No :

Total No. of Questions : 11]

[Total No. of Printed Pages : 4

EDE-181

B.A. B.Ed. (Ist Year) Examination, 2021

SANSKRIT

Paper - II (CC-1)

(भारतीय संस्कृति के तत्त्व, पद्य साहित्य, अनुवाद एवं व्याकरण)

Time : 1½ Hours]

[Maximum Marks : 60

खण्ड-अ

(अंक : 2 × 8 = 16)

नोट :- सभी आठ प्रश्नों के उत्तर दीजिए (उत्तर-सीमा 50 शब्द)। प्रत्येक प्रश्न 2 अंक का है।

खण्ड-ब

(अंक : 4 × 5 = 20)

नोट :- सभी पाँच प्रश्नों के उत्तर दीजिए (उत्तर-सीमा 200 शब्द)। प्रत्येक प्रश्न 4 अंक का है।

खण्ड-स

(अंक : 8 × 3 = 24)

नोट :- पाँच में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर दीजिए (उत्तर-सीमा 500 शब्द)। प्रत्येक प्रश्न 8 अंक का है।

खण्ड-अ

प्रत्येक 2

1. अधोलिखितेषु अष्ट प्रश्नानामुत्तराणि ददातु—

(i) पञ्चमहायज्ञाः

(ii) पुरुषार्थ चतुष्टयः

BI-1062

(1)

EDE-181 P.T.O.

- (iii) रघुवंशमहाकाव्ये कस्य वंशस्य वर्णनमस्ति ?
- (iv) राज्ञः दिलीपस्य गुरोः किं नाम आसीत् ?
- (v) अधोलिखितयोः द्वयोः वाक्ययोः संस्कृतानुवादः करणीयाः—
- (अ) विद्यालय के दोनों ओर वन हैं।
- (ब) सीता राम के साथ वन गई।
- (vi) द्वयोः सूत्रयोः व्याख्या विधेया :
- (अ) परः सन्निकर्षः संहिता
- (ब) तुल्यास्य प्रयत्नं सवर्णम्
- (vii) 'हरि' इति शब्दस्य रूपं लेखनीया।
- (viii) 'भू' धातोः लट्लकारे रूपं लेखनीया।

खण्ड-ब

नोट :- सर्वेषां प्रश्नानां उत्तराणि ददातु—

2. कयोश्चिद् द्वयोः टिप्पण्यौ लेख्यौ:

- (क) चतुर्णां वर्णानां परिचयः
- (ख) प्रमुख प्राचीन शिक्षाकेन्द्राणि
- (ग) उपनयन संस्कारः
- (घ) प्राचीन भारतस्य राजनैतिक स्थितिः

2×2=4

3. सप्रसंगमनुवादो विधेयाः

अलं महीपाल तव श्रमेण प्रयुक्त मप्यस्त्रमितो वृथा स्यात्।

न पादपोन्मूलनशक्तिः रहः शिलोच्चये मूर्च्छति मारुतस्य ॥

अथवा

भक्त्या गुरौ मय्यनुकम्पया च प्रीतास्मि ते पुत्र वरं वृणीष्व ।

न केवलानां पयसां प्रसूति, मवेहि मां कामदुधां प्रसन्नाम् ॥

4

4. अधोलिखितं अनुच्छेदं पठित्वा चतुर्णां प्रश्नानामुत्तराणि संस्कृत भाषायां लिखत—

श्रीमद्भगवद्गीता संस्कृत साहित्यस्य सर्वोच्चं गौरवभूतं समुज्ज्वलं रत्नमिवास्ति । महाभारतस्य युद्धे अर्जुनं तस्य कर्तव्य बोधनार्थं भगवता श्रीकृष्णेन यः उपदेशः दत्तः स एव 'श्रीमद्भगवद्गीता' इति नाम्ना प्रसिद्धोऽस्ति । इयं गीता न केवलं सर्वासामपि उपनिषदां अपितु श्रुतीनामपि सारतत्त्वं प्रस्तौति । गीतायाः गौरवं सर्वैः विद्वद्भिः स्वीक्रियते । अस्याः अनुवादः सर्वासु भारतीय भाषासु प्रमुखासु च विश्वभाषासु संजातः । इयं गीता सर्वोपनिषदां सारः खलु । गीतायां भगवता कृष्णेन सर्वमपि मनुष्यस्य आवश्यकं कर्तव्यं प्रतिपादितमस्ति । अस्मिन् पुस्तके कथितं यत् अयमात्मा अजरो अमरश्चास्ति । नायं जायते न च म्रियते । मानवः स्वकर्मानुसारं पुनर्जन्म प्राप्नोति, कर्मानुसारः म्रियते च । मनुष्यैः सदा निष्काम भावनया कर्मकरणीयम् । कर्म कदापि न त्याज्यम् ।

(क) संस्कृत साहित्यस्य सर्वोच्चं गौरवभूतं पुस्तकं किमस्ति ।

(ख) महाभारतस्य युद्धे श्रीकृष्णेन कस्मै उपदेशः दत्तः ?

(ग) गीता केषां सारतत्त्वं प्रस्तौति ?

(घ) गीतायाः गौरवं कैः स्वीक्रियते ?

(ङ) मनुष्यैः सदा कथं कर्म करणीयम् ?

(च) अयमात्मा कीदृशः अस्ति ?

(छ) मानवः कथं पुनर्जन्म प्राप्नोति ?

(ज) अस्मि गद्यांशस्य समुचितं शीर्षकं लिखत ।

1×4=4

5. अधोलिखित पदेषु द्वयोः सिद्धिः कार्याः

(i) मध्वरि अथवा नायकः

(ii) वागीशः अथवा शान्तः

2×2=4

6. अधोलिखितेषु द्वयोः शब्दयोः रूपाणि लिखतः

(i) रामः

(ii) मातृ

(iii) नदी

(iv) युष्मद्

2×2=4

खण्ड-स

नोट :- अधोलिखितेषु केषाञ्चित् त्रयाणां प्रश्नानामुत्तराणि लिखतः-

7. प्राचीन भारतीय संस्कृतेः धार्मिक स्वरूपं आर्थिक वैशिष्ट्यं यच्च प्रतिपाद्यताम्।

8

8. संस्काराः कति ? भारतीय जीवने षोडश संस्काराणामुपयोगिता महत्त्वञ्च विषये लेखं लिख्यताम्।

8

9. रघुवंशस्थ द्वितीय सर्गाधारेण-राज्ञः दिलीपस्य गौसेवां वर्णयत।

8

10. रघुवंशमहाकाव्यस्य द्वितीयसर्गस्य भाषासौन्दर्यं लिख्यताम्।

8

11. अधोलिखितेषु केषाञ्चित् चतुर्णां वाक्यानां संस्कृतभाषायाम् अनुवादो करणीयाः-

(i) रमा चावल से भात पकाती है।

(ii) ज्ञान के बिना मुक्ति नहीं।

(iii) उसने महीने भर में व्याकरण पढ़ डाली।

(iv) गंगा हिमालय से निकलती है।

(v) गुरु शिष्य पर क्रोध करता है।

(vi) कवियों में कालिदास श्रेष्ठ है।

(vii) बालक को लड्डू अच्छे लगते हैं।

(viii) वह पाँव से लंगड़ा है।

4×2=8